

# Henrik V genom tiderna

**H**enrik V tros vara skriven cirka 1598-99. I inledningen till akt 5 talar berättaren – Chorus – om ”vår drottningens general vänt hem från Irland som segrare”. Det bör hänсыfta på earlen av Essex som förde befäl där från april 1599. Pjäsen bör ha spelats på den nya Globe-teatern det året. Före slutet av augusti då han återvände som förlorare!

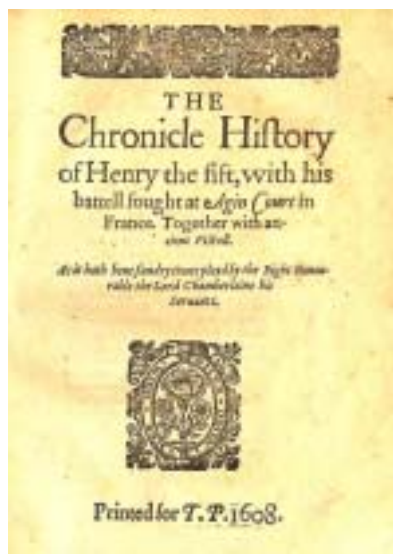
**PIÄSEN ÄR EN DIREKT FORTSÄTTNING** på Henrik IV del 1 och 2, och har flera rollfigurer gemensamma med dem. Shakespeares källor är också desamma: två historiekrönikor (Edward Halles *The Union of the Two Noble and Illustrious Families of Lancaster and York* 1548 och Ralph Holinsheds *Chronicles of England, Scotland and Ireland*, andra upplagan 1587) samt den anonyma pjäsen *The Famous Victories of Henry V* (spelad 1586, tryckt 1598).

Shakespeares pjäs trycktes först i ett billigt quarto-häfte 1600. Samma text trycktes om 1602 och 1619, men är mycket kortare (och sämre) än den version som kom i 1623 års utgåva av Shakespeares samlade pjäser i en foliovolym.

**HENRY V SPELADES ÄVEN VID HOVET** 1605, men var inte någon populär pjäs under 1600-talet. England och Frankrike låg i fred med varandra då. Under 1700-talets ständiga krig mellan länderna togs pjäsen upp igen.



Henry V. Nutida fantasibild av Kinuko Craft



först av dramatiker som lånade bitar av den till sina egna verk, från 1735 i versioner som kom allt närmare foliotexten.

**EN SCEN SOM ALLTID STRÖKS** var akt 3.4, där hovdamen Alice börjar lära ut engelska ord till den franska prinsessan Catherine. Det fanns två orsaker till det: 1) Det är en lång scen på franska där publiken bara kunde förstå enstaka ord. 2) De som förstod fick höra oanständigheter. Huvudpoängen i scenen är att engelskans 'foot' och 'gown' låter som de franska slangorden för 'knulla' och 'fitta'.

Under 1800-talet när teatrar briljerade i praktfulla och historiskt korrekta kostymer och scenografier skar man ofta i texten för att få utrymme för storslagna massscener. I Charles Keans uppsättning av *Henrik V* användes 200 statister, inte bara i belägringen av Harfleur och slaget vid Agincourt, utan också i kung Henriks triumfartade intåg i London, som inte finns med i pjästexten!

**ÅR 1901 SPELADES PIÄSEN** för första gången på många hundra år i en form som liknade den på Shakespeares tid, med enkel scenografi som möjliggjorde blixtnabba växlingar mellan olika miljöer. Sedan dess har formen blivit allt vanligare.

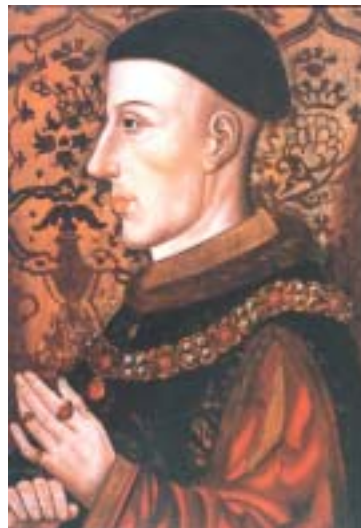
**REDAN UNDER 1800-TALET** fick *Henrik V* en särställning som Shakespeares

mest patriotiska pjäs. Barn fick lära sig hjältekungens stora tal i skolorna. Under 1900-talets två världskrig användes den för att höja folkets stridsmoral. Det mest kända uttrycket för det är Laurence Oliviers film från 1944, som är tillägnad det brittiska flygvapnet. I sådana patriotiska versioner tog man bort alla obehagligheter: förräderi, plundring, hot om plundring och våldtäkt, samt mord på krigsfångar.

**EFTER 1945 HAR DET KOMMIT FLER** uppsättningar som problematiserat pjäsen. Man har lagt mer vikt vid kung Henriks kvaliteter som ledare, än vid hans fysiska mod och styrka. Språklektionen i 3.4 har tagits med igen. Man har hittat sätt att spela den där kvinnornas inbördes kontakt och deras förtjusning över att använda främmande och snuskiga ord har övervunnit publikens språkproblem. Efter 1960-talet har det blivit vanligt att man gestaltar scenen som en frigörelseprocess – prinsessan njuter av att ta de förbjudna orden i sin mun.

**UNDER 1900-TALET SISTA DECENNIER** blev det vanligare att man gestaltade *Henrik V* som en antikrigspjäsa. Det är inte helt orimligt att göra så, det finns en spricka mellan Chorus vackra ord om kriget och många scener som visar det hemska och det negativa.

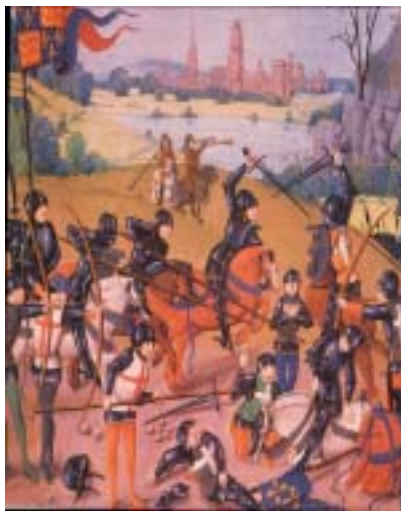
**I DEN UPPSÄTTNING SOM FICK INVIGA** den nya Shakespeare's Globe 1997



Henry V av England (1387-1422)

fanns inga sådana stråk. Den var ljus, rolig och positiv. Gissningsvis var det pjäsen prolog om relationen mellan teaterbyggnaden, skådespelarna och den verklighet man ville skildra som avgjort valet.

**HELT ANNORLUNDA VAR** en uppsättning på National Theatre i London, som hade premiär 2003 just när USA och Storbritannien angrep Irak. Den var förlagd i nutida miljö. Adrian Lesters kung Henry var en medieveten monark, som signalerade till tv-fotograferna när han ville bli filmad och när kamerorna skulle stängas av. Inledningen, när Henrys rätt till Frankrikes krona diskuterades, var ett kabinettsmöte iscensatt för massmedia. Allt var redan bestämt, alla propagandafraaser om massförstörelse-



Slaget vid Agincourt

vapen, förlät ... jag menar arvsrätten, var i förväg upptryckta på papper. Här lade man stor vikt vid scenerna

som visar krigets obehagligheter. Och Alice började lära prinsessan engelska direkt efter att de på tv sett Henrik hota Harfleur med plundring, mord och våldtäkt. Här fanns ingen munterhet, utan i stället förtvivlan. 'Knulla' och 'fitta' gav ingen frigörelse utan bara panik.

Slutsenen där Henrik friar till Catherine har oftast spelats som en charmig episod, där två människor trevande men snabbt blir kära i varandra. På National Theatre var det en kylig statsaffär. När hon sade "Är det möjligt att älska en fiende till Frankrike?" fanns det inget flirtigt koketteri i det, hon visste att hon aldrig skulle kunna göra det.

Text: Kent Hägglund

## Historisk bakgrund

Shakespeare följer i sin pjäs i stort historiekronikorna. Henrik V (född 1387), kung 1413) var en skicklig härförare, som förde så framgångsrika krig mot Frankrike att han i ett fredsavtal 1420 erkändes som det landets regent och tronarvinge. Han var en varmt troende kristen och övertygad om att han hade Gud på sin sida. Slaget vid Agincourt var enligt kronikorna ett under, där 6000 engelsmän besegrade 60.000 fransmän.



Henry V vid Agincourt som porslinsfigur

Genom åren har denna syn på det berömda slaget bestått. Historiker har dock varit noga med att påpeka att Shakespeare avvek från verkligheten då han inte framhöll att det var de ofrälse långbågsskyttarna som gav engelsmännen överhanden. Så sent som 2005 kom emellertid en ny bok av medeltidshistorikern Anne Curry: *Agincourt: A New History*. Hon är expert på 1400-talets krigföring och genom att gå till tidigare outnyttjat källmaterial har hon kommit fram till att den franska hären bara bestod av 12.000 man, medan engelsmännen var uppemot 9.000. Den traditionella bilden av slaget är ett resultat av Henrik V:s propaganda.

**VAD SHAKESPEARE FÖRTEG** – eller kanske inte visste – var att Henrik V under sin livstid var känd som en ovanligt grym härförare. Krigsfångar behandlade han illa, och vid flera tillfällen lät han avrätta dem summariskt. En gång lät han tusentals flyktingar svälta ihjäl.

**HENRIK V DOG AV SJUKDOM 1422** under



Henry V vid Agincourt som porslinsfigur

ett fälttåg i Frankrike. Allt vad han erövrat gick förlorat under hans son Henrik VI, som bara var nio månader gammal när han utropades till kung. Hans mor den franska prinsessan Catherine (1401-37) gifte efter tre år som änka om sig med den walesiske adelsmannen Owen Tudor. Deras sonson Henry Tudor, earl av Richmond, blev efter 1400-talets engelska inbördeskrig (Rosornas krig) kung Henry VII av England år 1485. Drottning Elizabeth var hans barnbarn. Han förekommer som rollfigur i sista akten av *Rickard III*.

Text: Kent Hägglund